

До 150-річчя від дня народження Модеста Левицького

УДК 930:908(477.82):929

Геннадій Бондаренко

Модест Левицький у публікаціях про його життя і діяльність

У статті йдеться про публікації, присвячені М. Левицькому, часів незалежності України (від 90-х рр. ХХ ст.), які вийшли на Волині. Характеризується лікарська, педагогічна, літературна й громадська діяльність видатного діяча та його вплив на формування вітчизняної інтелігенції й національної еліти.

Ключові слова: Модест Пилипович Левицький, інтелігенція, педагогіка, виховання, медицина, громадська діяльність.

Бондаренко Геннадий. Модест Левицкий в публикациях о его жизни и деятельности. В статье речь идет о публикациях, посвященных М. Левицкому, времен независимости Украины (от 90-х гг. ХХ в.), которые опубликованы на Волинии. Характеризуется врачебная, педагогическая, литературная и общественная деятельность известного деятеля и его влияния на формирование отечественной интеллигенции и национальной элиты.

Ключевые слова: Модест Филиппович Левицкий, интеллигенция, педагогика, воспитание, медицина, общественная деятельность.

Bondarenko Gennady. Modest Levitsky in Publications About his Life and Activities. This article contains publications about M. Levitsky at the time of independence of Ukraine from the 90-ies of XX century, who went to Volhynia. Describes medical, educational, literary and social activities modest Lata and its influence on the formation of the Ukrainian intellectuals and the national elite.

Key words: modest Philipovich Levitsky, intellectuals, pedagogy, education, medicine, social activities.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Модест Пилипович Левицький – громадський діяч, лікар, педагог, письменник, композитор – народився 25 липня (7 серпня) 1866 р. в с. Вихилівці, що на Поділлі. Частина його життя пов'язана з Волинню й Луцьком. Уся його діяльність – служіння народу та Україні. Діяч є представником вітчизняної еліти кінця ХІХ – початку ХХ ст. Для багатьох молодих українців він був прикладом справжнього інтелігента в усіх сферах його діяльності.

Деякий час його ім'я несправедливо замовчували й не згадували в часи більшовицької влади. Тому публікації про нього волинській пресі на початку 90-х рр. ХХ ст. стали провісниками повернення в історію інтелектуальної еліти [34; 38; 43; 44]. Багато публікацій вийшло з-під пера Миколи Онуфрійчука [47–54].

1991 р. до 125-ліття від дня народження М. Левицького було відкрито меморіальну дошку на приміщенні колишньої Луцької української гімназії [5] і проведено літературний вечір [35]. Символом видатної постаті та присутності Модеста Левицького в Луцьку став явір, дерево, про яке писали журналісти й письменники [8; 10; 12; 22; 54; 68], а також школа-гімназія № 4 на проспекті Волі, яка названа його іменем.

Важливість вивчення життя і творчої спадщини М. Левицького полягає в тому, щоб зрозуміти становище представників тогочасної вітчизняної еліти, яка не пішла на службу до радянської влади, показати різницю між її окремими колами та представниками й вплив на майбутні покоління. У зв'язку з тим окремі роботи охоплюють діяльність М. Левицького на ниві освіти й педагогіки, свідчать про спілкування з учнями та вчителями, про новаторські підходи в галузі медицини, письменницькій і громадській діяльності. Про Модеста Левицького вчителя-дідуся (так його ласкаво називали учні Луцької української гімназії), пишуть у своїх спогадах [27; 29; 32; 34; 35].

Про діяльність М. Левицького в охороні здоров'я свідчать документи й матеріали та невелика кількість публікацій [51; 53; 54;].

Поетика, жанрово-типологічні особливості та стильова специфіка малої прози М. Левицького засвідчують його новаторство.

Зі студентських років він добровільно поїхав лікувати людей під час спалаху холери – це були перші кроки на важкій лікарській ниві [6; 7]. Варто зазначити, що всі роки, навіть коли не працював офіційно лікарем, Модест Левицький лікував усіх, хто до нього звертався, незалежно від соціального статусу, віросповідання чи національності [49; 55; 48]. Познайомився з родиною Косачів під час праці лікарем у Ковелі, лікував Лесю Українку [57]. Після Ковеля Модест Пилипович переїздить у містечко Окна на Поділлі, де працює в земській лікарні.

У ці роки Модест Левицький видає свою першу невеличку брошурку, яку друкує в Петербурзі під назвою «Про сільську медицину в неземських губерніях». Пізніше діяч ще багато робіт присвятить медицині, спрямованих на допомогу простому народові й написаних доступною мовою.

М. Левицький знайомиться з І. Липою, Є. Чикаленком, С. Єфремовим, Л. Матушевським, Б. Грінченком й іншими – соціально активними людьми, які входили до антиурядових організацій.

У липні 1904 р. його разом із В. Лисенком і Лесею Українкою обирають дійсним членом «Київського літературно-артистичного товариства». Модест Пилипович, незважаючи на величезну зайнятість, продовжує й літературну працю: пише оповідання, готує до видання збірку, перекладає зарубіжні твори, іноді пише музику. Наприкінці 1904 р. М. Левицький отримує місце директора школи фельдшерів у Києві й за сумісництвом посаду завідувача Лук'янівським притулком для дітей, яких залишили батьки.

Пізніше була участь у створенні українських партій, гуртків, театру [13;15], участь у розбудові Української Народної Республіки [31; 33], викладацька робота в Луцькій українській гімназії [36; 39; 61; 64].

Пізніше переїздить до нового місця роботи в Білу Церкву, де він працює залізничним лікарем, бере участь у випуску «Щоденної газети» в Товаристві «Час», у діяльності товариства «Просвіта» клубу «Родина», готує до видання нові книги та збірки.

Модест Левицький викладацьку, педагогічну, видавничу діяльність, зокрема за кордоном, у Чехії, веде з 1922 р., де працює в Подєбрадах у створеній Українській господарчій академії [16; 40; 46]. Там Модест Пилипович, крім лекцій, лікує людей, організовує аптечний пункт, пише спогади, оповідання, які друкує в «Літературно-науковому Віснику» й календарі-альманасі «Дніпро», видає чергову працю з граматики, бере участь у створенні бібліотеки, ходить до школи бандуристів, яку організував Василь Ємець.

Чимало публікацій присвячено перебуванню Модеста Левицького в Луцьку, де він працює в Луцькій українській гімназії до завершення свого життєвого шляху (1932). Модест Пилипович організував і вів у Луцькій гімназії гурток бандуристів, запровадив читання лекцій з етики, виступав у міській бібліотеці з лекціями з історії України. За його пропозицією учні організували цікаву колекцію великодніх писанок із різних куточків Волині. Луцьк займав важливе місце в активному житті М. Левицького, у його педагогічній і громадській діяльності [25; 26].

Модест Левицький користувався повагою і в поляків, що засвідчує такий факт: польська партія «Wyzwolenie» (Визволення) запропонувала йому виставити за її списком свою кандидатуру в депутати до польського Сейму, але діяч відмовився.

Важливим напрямом діяльності Модеста Левицького – письменника та громадського діяча – було зосередження на формуванні світогляду в його еволюційному розвитку, вивчення й розвиток естетичних засад митця та визначення ідейно-тематичної своєрідності його прози.

Творчість письменника формувалась у контексті його громадсько-політичної діяльності, політичних переконань, культурно-освітньої роботи, детермінувавшись обставинами суспільно-політичного життя України початку ХХ ст. Незважаючи на складні для українства умови життєдіяльності, особисту завантаженість професійною (лікарською), освітньою, громадською працею, М. Левицький зумів здобути визнання й популярність як прозаїк, драматург, автор публіцистичних статей, нарисів, фейлетонів, укладач і редактор багатьох шкільних підручників та навчальних посібників.

Основу світогляду М. Левицького становить своєрідний симбіоз релігійно-християнських, позитивістських, антропоцентричних і філософських уявлень. Орієнтуючись на християнську мораль, діяч утверджував любов до ближнього, милосердя, толерантність, добро, самовдосконалення душі, підкріплені вірою в людину, її розум, знання, у результативність праці за покликанням.

У світорозумінні та творчості Левицького – демократа й гуманіста – важливим стержнем була національна ідея, яку він розглядав як запоруку суверенного буття українського народу, визначний складник його ментальності, критерій політичної заангажованості людини. Погляди на призначення мистецтва М. Левицького викристалізувались у тісній творчій співдружності з Б. Грінченком та С. Єфремовим. Йому були засадничо близькими принципи художньої творчості, що визначив С. Єфремов, суть яких полягає у втіленні в художньому творі таких ідей, як визвольна боротьба, народність, любов до рідного краю.

Генезу низки оповідань і нарисів доєміграційного періоду творчості М. Левицького (1901–1917 рр.) становлять його спостереження за перебігом суспільно-політичних процесів в Україні на межі ХІХ–ХХ ст. Про це згадує Д. Дорошенко [14].

М. Левицький розширив тематично-образний діапазон української прози. Основним джерелом оповідань, новел, нарисів, есе письменника стала реальна дійсність на межі XIX–XX ст., суспільне й приватне життя репрезентантів різних верств й етносів України. Автор відтворив широкий спектр соціуму в усій характерності його побуту, звичаїв, поведінки, взаємин, психофізичних, національних та релігійних особливостей, соціальної атрибутики, ментальності. Як письменник, він із боєм розкривав соціальну несправедливість, злидні, голод, поневіряння світами стражденної й упослідженої людини з колоніальної окраїни Російської імперії, не захищеної перед несподіваними ударами долі, аморальним свавіллям чиновницько-бюрократичного апарату, жорстокістю й байдужістю соціального оточення, зокрема українського, єврейського, польського тощо.

Специфічна риса кредо письменника – реалістичне відтворення труднощів та значущості життя через незначні чи, навпаки, надзвичайні події повсякденності. Метою його творчості, як і епиків «натуральної школи» Мусія Кононенка й інших, було відтворення драматичного процесу руйнації усталеного ладу й ритму життя «маленької» людини, нищення її мрій і, як наслідок, спотворення морально-етичних принципів її поведінки.

М. Левицький намагався показати й розвінчати те зло, яке було тоді в суспільстві та усвідомлював той лад життя, за якого людина залишається безсилою й немірною, «живцем похованою» (І. Нечуй-Левицький).

Утіленням селянської теми є «мала» проза М. Левицького, що ставить людинознавчі проблеми поряд із соціально-філософськими («Порожнім ходом», «Деда», «Очі», «Добре діло» та ін.). Тонкий психологічний підхід і моральність – важливі риси його творчості в розкритті людського почуття («Стаття 182», «Коляда», «Тяжкий хрест», «По закону» та ін.).

Письменник показує трагедію людини у відриві від звичних умов життя («Засць», «Землиця рідна»). Найвищими цінностями у творах М. Левицького є висока духовність і духовна краса людини («Ніобея»), мораль («По закону»), внутрішня свобода та гідність людини («Хрест і півмісяць»).

У творах першого періоду творчості М. Левицького художнє втілення ідеї свободи, визвольної боротьби, прагнення до національного самоусвідомлення, соціального визволення українського народу.

З 1918 р. почалася вимушена політична еміграція М. Левицького. Він виїхав у складі дипломатичної місії УНР до Греції й більше не повернувся на Батьківщину. На роки еміграції (1918–1932 рр.) припав його другий період творчості, у якому збереглися й розвинулися кращі якості художника слова. Художній набуток письменника збагатився новим життєвим досвідом. Діяч творчо переосмислив події й факти, пов'язані з трагічною історією УНР та національно-визвольними героїчними пориваннями народу. Створює цикл меморіальних творів: «Червоний жаж», «Gloria victis», «Людина – звір», «Також емігранти», які були переважно документальними нарисами, оповіданнями, есеями з патріотичними мотивами, з темами й питаннями, що найбільше хвилювали письменника та український народ. Проза М. Левицького цього часу стосується національно-визвольної революції й намагання українців захистити державну незалежність і соборність.

Мала проза М. Левицького самотня, «народницька», вона стала набутком інтелектуальної людинознавчої модерністської літератури кінця XIX – початку XX ст. Епічність його творів була одночасно експериментальною проблематикою й безсумнівним унеском в українську літературу перших десятиріч XX ст. Таку оцінку творчості письменника дав С. Єфремов [17].

1927-го Модест Пилипович повернувся в Україну. Оселився в Луцьку, де й помер 16 червня 1932 р., проживши 76 років. Пізніше його могилу перенесли на нове міське кладовище біля села Гаразджа. Життя й діяльність Модеста Пилиповича Левицького – зразок для нащадків. Його доробок давно й терпляче очікує на заслужену увагу вдумливого, чутливого й людяного читача, на авторитетну та справедливу оцінку літературознавців, педагогів, краєзнавців.

Постать Модеста Пилиповича Левицького постійно привертає до себе увагу дослідників. Зокрема кілька публікацій присвячено йому в книзі «Роде наш красний...» у першому [10; 35; 47] і третьому томах [62; 64], у науковому віснику Волинського університету [63]. Його постать проходить і крізь призму спогадів колишніх учнів Луцької української гімназії міжвоєнного часу XX ст., у виданій після їх зустрічі в Луцьку книзі [30]. Чотири інформаційних матеріали представляють електронний ресурс [69–72].

У художній літературі Модест Левицький представлений у повісті-есеї Івана Корсака [23], де показано його луцький період життя, коли польська влада намагалася повернути його до співпраці. Автор розповідає про боротьбу М. Левицького й адвоката Г. Степури за набуття права учням Луцької

української гімназії вступати до вищих навчальних закладів, чого вони врешті домоглися. Поряд з постаттю педагога проходять імена відомих і знаних людей, зокрема С. Єфремова, В. Липинського, Є. Чикаленка й ін.

Висновок. Далеко не всі публікації про життя й діяльність Модеста Левицького зібрані в цій статті. Більшість із них з'явилася на Волині за час Незалежності України.

Зібрані публікації до 150-річчя Модеста Левицького засвідчують, що ця постать важлива в житті вітчизняної еліти ХХ і ХХІ ст. Його життя – приклад служіння народу, Батьківщині.

Джерела та література

1. 25 липня – 125 років з дня народження Модеста Левицького. – Народ. трибуна. – 1991. – 20 лип.
2. Антонович М. Модест Левицький – композитор / М. Антонович. – Народ. трибуна. – 1992. – 24 черв.
3. Баземський Ю. У цих місцях варто побувати / Ю. Баземський. – Радян. Полісся. – 1968. – 25 трав.
4. Балик Н. Літературний вечір / Н. Балик. – Волинь. – 1996. – 30 лип.
5. Берекета Б. Меморіальна дошка / Б. Берекета. – Голос України, 1991. – 21 листоп.
6. Болабольченко А. Модест Левицький / А. Болабольченко. – Рідна шк. – 1998. – № 12.
7. Вільшанська О. О. Модест Левицький / О. О. Вільшанська // Малий словник історії України. – К. : [б. в.], 1997. – С. 230.
8. Віренко Н. Шумить явір над могилою / Н. Віренко. – Народ. трибуна. – 1992. – 22 квіт.
9. Гей В. Нектар і полин / В. Гей. – Радян. Волинь. – 1991. – 2 серп.
10. Гей В. Явір Модеста Левицького / В. Гей // «Роде наш красний...»: Волинь у долях краян і людських документах. – Т. I. – Луцьк : Вежа, 1996. – С. 338.
11. Гуменюк Н. З іменем Модеста Левицького / Н. Гуменюк. – Віче. – 1997. – 18 берез.
12. Гуменюк Н. Під явором і музика, і квіти / Н. Гуменюк. – Віче. – 1997. – 19 черв.
13. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917–1920 рр.): Модест Пилипович Левицький // Історія в шк. – 1998. – № 10.
14. Дорошенко Д. І. Лікар-гуманіст / Д. Дорошенко // «Роде наш красний...»: Волинь у долях краян і людських документах. – Т. III. – Луцьк : Вежа, 1999. – С. 39–45.
15. Дорошенко Д. І. Мої спомини про давнє минуле (1901–1914 роки) / Д. І. Дорошенко. – Вінніпег : [б. в.], 1949. – 167 с.
16. Єремій М. З подебрадських записів. Відвідини митрополитом Андрієм Шептицьким Академії / М. Єремій // Хроніка. – 2000. – № 29–30.
17. Єфремов С. Модест Левицький / С. Єфремов // Історія українського письменства – К. : [б. в.], 1995. – С. 756.
18. Іващенко В. Повертається із забуття / В. Іващенко // Народ. трибуна. – 1991. – 8 черв.
19. Історія міст і сіл Українського РСР, Волинська обл. – К. : Вид-во АН УРСР, 1970. – С. 746.
20. Кабайда А. Людям добро / А. Кабайда // Літ. Україна. – 1996. – 26 лип.
21. Ковельський календар. – Луцьк : [б. в.], 1996. – С. 37.
22. Корецька К. Волинський явір / К. Корецька // Народ. трибуна, 1991. – 3 серп.
23. Корсак І. Тиха правда Модеста Левицького: повість-есе / І. Корсак. – К. : Ярославів вал, 2009. – 166 с.
24. Кошелюк Р. Наш незабутній громадянин / Р. Кошелюк. – Віче. – 1996. – 25 лип.
25. Кучеренко О. Волинь у житті українського письменника, педагога і громадського діяча М. П. Левицького / О. Кучеренко. – Луцьк : [б. в.], 2007. – С. 300.
26. Кучеренко О. Вчительська праця і суспільна діяльність М. П. Левицького в Луцькій приватній гімназії / О. Кучеренко // Пед. пошук, 1999. – № 1.
27. Левицький В. В. Спогади про Модеста Левицького / В. В. Левицький, Д. І. Дорошенко. – Вінніпег : [б. в.], 1967. – 40 с.
28. Левицький В. Син про свого батька / В. Левицький // «Роде наш красний...»: Волинь у долях краян і людських документах. – Т. III. – Луцьк : Вежа, 1999. – С. 16–38.
29. Левицький В. Спогади про дідуся Модеста / В. Левицький // Луцька українська гімназія. Спогади гімназистів / ред. Л. Токарук. – Луцьк : Медіа, 1998. – С. 22–23.
30. Левицький М. П. Перша «льгота» / М. П. Левицький. – Львів : Каменяр, 1966. – 111 с.
31. Левицький Модест // Енциклопедія українознавства. – Т. 4. – Львів : [б. в.], 1994. – С. 1269.
32. Левицький Модест Пилипович // Українська новелістика кінця ХІХ – початку ХХ ст. – К. : [б. в.], 1989. – С. 455.
33. Левицький Модест Пилипович // Українська Радянська Енциклопедія. Т. 6. – К., 1981. – С. 778.
34. Левчанівська І. Дідусь Модест / І. Левчанівська. – Молода Волинь, 1991. – 15 берез.
35. Левчанівський О. Мої спогади про Модеста Пилиповича Левицького / О. Левчанівський // «Роде наш красний...»: Волинь у долях краян і людських документах. – Т. I. – Луцьк : Вежа, 1996. – С. 338–339.
36. Лист Модеста Левицького до Г. Степури від 11.06.1927 р. // Луцька українська гімназія. Спогади гімназистів / ред. Л. Токарук. – Луцьк : Медіа, 1998. – С. 134–136.

37. Літературна карта Волині. Бібліографічний довідник. – Львів : [б. в.], 1994. – С. 565.
38. Літературний вечір, присвячений 125-річчю з дня народження українського письменника Модеста Левицького в Луцьку // Літ. Україна. – 1991. – 1 серп.
39. Луцька українська гімназія. Спогади гімназистів / ред. Л. Токарук. – Луцьк : Медіа, 1998. – 220 с, іл.
40. Мартос Б. Заснування Української господарчої академії / Б. Мартос. – Хроніка. – 2000. – № 29–30.
41. Містечкові «патріоти» і Модест Левицький // Волинь. – 1999. – 18 лют.
42. Млиновецький Р. Нариси з історії українських визвольних змагань 1917–1918 / Р. Млиновецький. – Львів : Каменярь, 1994. – С. 571.
43. Модест Левицький. – Молода Волинь. – 1992. – 1 серп.
44. Модест Левицький. – Живиця. – 1992. – № 3.
45. Модест Пилипович Левицький // Українська літературна енциклопедія. – Т 3. – К. : [б. в.], 1995. – С. 146.
46. Наріжний С. Вищі українські школи в Чехії / С. Наріжний // Хроніка. – 2000. – № 29–30.
47. Онуфрійчук М. А. Модест Левицький любив і творив музику / М. А. Онуфрійчук // «Роде наш красний...»: Волинь у долях краян і людських документах. – Т. І. – Луцьк : Вежа, 1996. – С. 334–337.
48. Онуфрійчук М. Модест Левицький / М. Онуфрійчук // Минуле і сучасне Волині: історичні постаті краю. – Луцьк : [б. в.], 1991. – С. 93–95.
49. Онуфрійчук М. Модест Левицький / М. Онуфрійчук // Минуле і сучасне Волині і Полісся: Ковель і ковельчани в історії України та Волині. – Луцьк : [б. в.], 2003. – С. 257.
50. Онуфрійчук М. Наші земляки: Модест Левицький / М. Онуфрійчук // Волин. календар, 1992. – Луцьк : [б. в.], 1991. – С. 32–33.
51. Онуфрійчук М. Рідне, лагідне, щедre слово / М. Онуфрійчук. – Світязь. – 1996. – № 4.
52. Онуфрійчук М. Син Поділля – дідусь Волині / М. Онуфрійчук // Матеріали Всеукр. іст.-краєзнавч. конф. – Стара Синява, 1998. – С. 567.
53. Онуфрійчук М. Стежками Модеста Левицького / М. Онуфрійчук // Волинь. – 1996. – 25 лип.
54. Онуфрійчук М. Явір Модеста Левицького / М. Онуфрійчук // Живиця. – 1992. – № 2.
55. Письменник, лікар, педагог // Луцький замок. – 1996. – 1 серп.
56. Покальчук Ю. Добром налите серце: до 130-річчя Модеста Левицького / Ю. Покальчук // Слово і час. – 1996. – № 7.
57. Пригадаймо: у ці дні колись Модест Левицький був лікарем Лесі Українки // Волинь. – 1999. – 15 черв.
58. Пундій П. Українські лікарі. Бібліографічний довідник / П. Пундій. – Львів : [б. в.], 1994. – С. 246.
59. Пушкар Н. Ю. Письменник, лікар, педагог (Модест Левицький, 1855–1932) / Н. Ю. Пушкар // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Луцький район: історія, сучасність, перспективи : наук. зб. – Вип. 22 // Матеріали ХХІІ Волин. обл. наук.-практ. істор.-краєзн. конф., присвяч. 15-й річниці Незалежності України, 40-річчю Луцького району та 50-річчю Торчинського народного історичного краєзнавчого музею. – Луцьк ; Торчин, 9–10 груд. 2006 р. / редкол. : Г. В. Бондаренко та ін. – Луцьк : Пульс, 2007. – С. 207–211.
60. Сидько В. Час не зруйнує гімназійне братство / В. Сидько. – Віче. – 1998. – 20 серп.
61. Педагоги ЛУГ // Луцька українська гімназія. Спогади гімназистів / ред. Лариса Токарук. – Луцьк : Медіа, 1998. – С. 187–188.
62. Сташенко Н. Г. Син Поділля і Волині / Н. Г. Сташенко // «Роде наш красний...»: Волинь у долях краян і людських документах. – Т. ІІІ. – Луцьк : Вежа, 1999. – С. 8–16.
63. Сташенко Н. Із книги життя Модеста Левицького / Н. Сташенко // Наук. вісн. ВДУ: Філол. науки. – 1997. – № 12.
64. Струбицький В. В. Вони були вчителями і учнями української гімназії / В. В. Струбицький // «Роде наш красний...»: Волинь у долях краян і людських документах. – Т. І. – Луцьк : Вежа, 1996. – С. 331–332.
65. Українська Центральна рада. Документи і матеріали : у 2-х т. – К. : [б. в.], 1997. – С. 142.
66. Філатенко А. Повертаються забуті імена / А. Філатенко // Радян. Волинь. – 1991. – 2 серп.
67. Харченко Д. Обереги пам'яті / Д. Харченко // Народ. трибуна. – 1991. – 30 берез.
68. Явір пам'яті. – Волинь. – 1992. – 11 квіт.
69. Володимир Юкало. Лікар-філолог Модест Левицький [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intranet.tdmu.edu.ua/>
70. Володимир Юкало. Він лікував людей і мову (про Модеста Левицького) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intranet.tdmu.edu.ua/>
71. Історична Волинь. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://istvolyn.info/>
72. Левицький Модест Пилипович [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/>